

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321-H-2021-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	30-04-2021 09:00	Termin:	2021 VÅR
Sluttdato:	14-05-2021 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 BSO321 1 H 2021 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	320
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	7976
----------------------	------

Egenerklæring *: Ja
Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *: Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	17
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Vektlegging av kultur i møtet mellom barnevernet og etniske minoritetsforeldre

Emphasis on culture in the meeting between Child Welfare Services and ethnic minority parents

Kandidatnummer: 320

Sosialt arbeid

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for velferd og deltaking, campus Bergen

14.05.2021

Antall ord: 7976

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

This bachelor thesis focuses on the problematic relationship between ethnic minority parents and the Norwegian Child Welfare Services, characterised by distrust and miscommunication.

The research question is: "How is culture emphasized in the meeting between the Child Welfare Services and ethnic minority parents?" The methodological approach is literature review, where I have analysed a selection of five relevant research studies. Topics in these studies were Norwegian and English social workers' bridging of cultural differences, challenges in multicultural social work, cultural assessments in custody cases, and characteristics of successful collaborative relationships between social workers and ethnic minority parents. The data was collected from social worker informants from Norway and England, ethnic minority parents, caregiver assessments and case documentation. Methods were qualitative interviews, quantitative questionnaires, and qualitative and quantitative data analysis.

Two main themes emerged from my analysis: majority and minority categories and cultural differences. The cultural aspect did not seem to be the focus in most of the studies examined. Instead, there were elements of ethnocentricity embedded in the practice, as well as a pronounced lack of cultural sensitivity.

The different approaches to cultural consideration; cultural relativism, ethnocentricity, culturally analytical practice and culturalisation all have their limitations, and it seems to be a challenge to successfully navigate amongst them. A holistic approach, where families are met individually, and where cultural aspects are considered without becoming the main focus seems to be an advantageous basis for practice. In addition, it seems to be essential that social workers critically reflect upon their own cultural ideologies.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema og relevans for fagfeltet.....	4
1.2 Problemstilling og avgrensning.....	5
1.3 Begrepsavklaring	6
1.4 Oppgavens oppbygning	7
2.0 Metode.....	7
2.1 Innhenting av litteratur	8
2.2 Kildekritikk	9
2.3 Aktuell forskning.....	9
2.3.1 Kilde 1.....	9
2.3.2 Kilde 2.....	10
2.3.3 Kilde 3.....	10
2.3.4 Kilde 4.....	11
2.3.5 Kilde 5.....	11
2.4 En metodisk refleksjon	12
3.0 Teori.....	13
3.1 Tilnærminger til kultur.....	13
3.2 Kulturkompetanse og kultursensitivitet.....	14
3.3 Majoritets- og minoritetskategorier.....	15
4.0 Analyse av forskningslitteratur	16
4.1 Majoritets- og minoritetskategorier.....	16
4.2 Kulturelle forskjeller som utfordring	17
5.0 Drøfting.....	18
5.1 Majoritets- og minoritetskategorier.....	19
5.1.1 «Oss» og «de andre»	19
5.1.2 «Vestlige» forståelser av omsorgspraksis.....	21
5.2 Vektlegging av det kulturelle aspektet.....	22
5.2.1 Kulturmøter preget av etnosentrisme?.....	23
5.2.2 Behov for en mer kultursensitiv praksis	24
6.0 Avslutning.....	27
7.0 Referanseliste.....	28

1.0 Innledning

Per 1. januar 2021 bestod 800 094 av befolkningen i Norge av innvandrere (Statistisk sentralbyrå, 2021). Dersom man inkluderer norskfødte med innvandrerforeldre er tallet oppe i 997 942. Dette tilsvarer så mye som 18,5 % av landets befolkning.

Levekårsundersøkelser viser at innvandrere har dårligere levekår enn befolkningen i sin helhet i forhold til sentrale forhold som yrkesaktivitet, arbeidsforhold, boligstandard, økonomi, helse og sosialt nettverk (Statistisk sentralbyrå, 2017). Dette maler et bilde av en befolkningsgruppe med sammensatte sosiale problemer. Innvandrere er også overrepresentert i forhold til tiltak i barnevernet, hvor 26% med barnevernstiltak er innvandrere eller norskfødte barn av innvandrere (Bufdir, 2017). Møtet mellom barnevernet og etniske minoriteter har tidvis vært preget av kritikk mot barnevernet for å intervensere oftere i innvandrerfamilier enn i den øvrige befolkningen (Berg et al., 2017, s. 1) Kritikken gir inntrykk av en barneverntjeneste som mangler forståelse for etniske minoriteters kulturelle og religiøse bakgrunn, og deres situasjon som nye i Norge. Mange ansatte i barneverntjenesten opplever selv at de mangler kompetanse knyttet til å arbeide med etniske minoriteter, men avviser en forskjellsbehandling av denne gruppen (Berg et al., 2017, s 1). I denne oppgaven ønsker jeg å belyse hvordan kulturaspektet og kulturelle forskjeller kommer til uttrykk i møtet mellom barneverntjenesten og etniske minoriteter.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og relevans for fagfeltet

Jeg har valgt å skrive min bacheloroppgave om etniske minoriteter i møte med barnevernet, da dette er et felt av stor interesse for meg. Jeg har tidligere studert sosialantropologi, hvor jeg lærte mye om ulike kulturer og samfunn i et komparativt perspektiv. Denne kunnskapen og interessen så jeg derfor muligheten til å utforske videre ved å fokusere på flerkulturelle møter i min oppgave. Jeg er nysgjerrig på hvilke utfordringer som oppstår i sosialt arbeid med etniske minoriteter, og hvilken rolle det kulturelle aspektet spiller i møtet mellom dem. Kulturbegrepet er omfattende og vanskelig å definere, men det fremstår som en tendens å «skylde på» kultur når det oppstår utfordringer tilknyttet sosialt arbeid med etniske minoriteter. Jeg ønsker å utforske hva som ligger i kulturbegrepet, og hvilke problemer som oppstår i forbindelse med å benytte denne årsaksforklaringen.

Barneverntjenesten er en sentral del av velferdsstaten og arbeidsgiver for svært mange sosialarbeidere. Dette gjør at problemstillinger og utfordrende aspekter innen barnevernsarbeid har høy relevans for sosialt arbeid som fagfelt og profesjon. Manglende tillit mellom etniske minoriteter og barnevernet er et viktig fokusområde også for offentlige myndigheter (Rugkåsa et al., 2017, s. 11). Den økende innvandringen stiller krav til kompetanseutvikling i velferdstjenestene. Dette setter flerkulturelle møter i barnevernet på dagsordenen i velferdsstaten og innen sosialt arbeid som fagfelt.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen jeg ønsker å finne ut av er:

Hvordan vektlegges kultur i møtet mellom barneverntjenesten og etniske minoritetsforeldre?

Oppgaven min vil altså ta spesielt utgangspunkt i det kulturelle aspektet i møtet mellom minoritetsetniske foreldre og barnevernet. Jeg vil undersøke om, og eventuelt på hvilke måter kulturbegrepet benyttes som forklaringsmodell for forskjellighet, og hvilke konsekvenser en slik forklaringsmodell kan føre til. Da det er majoritets- og minoritetskulturers møte som er i fokus ønsker jeg ikke å avgrense til en spesifikk befolkningsgruppe eller etnisitet, for å kunne ta utgangspunkt i et større utvalg av litteratur. En avgrensning jeg har foretatt i forskningsmaterialet mitt er å utelukke enslige mindreårige flyktninger, da jeg ønsker å fokusere på samhandlingen mellom minoritetsetniske foreldre og barnevernet. Videre har jeg valgt å ikke ta utgangspunkt i en spesifikk fase av saksbehandlingen i barnevernet, da jeg opplever at det ikke er relevant for problemstillingen, og at det kunne begrenset utvalget av relevant litteratur. Gjennom arbeidet har jeg identifisert en rekke temaer som jeg gjerne skulle fordypet meg mer innen, som eksempelvis språkutfordringer, bruk av tolk, sosial ulikhet og ressursmangler i barnevernet. Oppgavens begrensede omfang skaper imidlertid et behov for innsnevring. Fokuset for oppgaven har derfor vært hvordan det kulturelle aspektet vektlegges i kommunikasjonen og samarbeidet mellom saksbehandlere og foreldre, og hvilken betydning det tillegges i omsorgsvurderinger.

1.3 Begrepsavklaring

Kultur kan defineres som de tanker, kunnskaper og ferdigheter man tilegner seg som medlem av et samfunn (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 41). Det er imidlertid ikke et lett definerbart begrep, da det kan være store kulturelle forskjeller også innad i et samfunn, og sentrale likhetstrekk mellom individer fra ulike samfunn. Det kan også bidra til å skape større avstand mellom grupper av mennesker gjennom et overfokus på forskjeller (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 34-35).

Etniske minoriteter er betegnelsen jeg har brukt i problemstillingen, og som også vil gå igjen gjennom oppgaven. Skytte (2019, s. 13) problematiserer bruken av dette begrepet, da det kan oppfattes som kategoriserende, ved at etnisitet blir fokusert på som det mest beskrivende ved en gruppe mennesker. Jeg velger likevel, som Skytte, å benytte denne betegnelsen, da det er vanskelig å finne deskriptive og nøytrale begreper. Eriksen og Sajjad (2020, s. 77) definerer etniske minoriteter som grupper som er i mindretall i storsamfunnet, som har lite politisk makt, og hvor den etniske kategorien har eksistert over en viss tid. I Norge har vi to grupper av etniske minoriteter; samer og innvandrere. I denne oppgaven er det den sistnevnte gruppen som er i fokus. I tillegg til begrepene «etniske minoriteter» og «minoritetsetniske» vil jeg bruke begrepet «innvandrere», da dette er begrepet SSB tar i bruk (Statistisk sentralbyrå, 2019). Ettersom at det er kulturforskjeller jeg i hovedsak vil fokusere på, har jeg valgt å ta utgangspunkt i såkalte «ikke-vestlige» innvandrere, da det kan antas at disse er mest kulturelt ulike. Inndelingen vestlig/ikke-vestlig er omdiskutert, og Statistisk sentralbyrå valgte å gå bort ifra denne i 2008 (Høydal, 2008). Den nye definisjonen er at vesten er «EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand», mens ikke-vestlige land er «Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS» (Høydal, 2008). For enkelhets skyld vil jeg benytte begrepene «vestlig» og «ikke-vestlig».

Barneverntjenesten i Norge har som oppgave å sørge for nødvendig hjelp og omsorg til barn og unge som lever under forhold som kan være skadelige for helse og utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). Sikring av trygge oppvekstforhold for barn og unge er også et viktig ansvar som ligger hos barnevernet. Barnevernet kan tilby hjelp og støtte i form av råd og veiledning og hjelpetiltak, men har også myndighet til å gripe inn i familier dersom barnets

behov ikke blir møtt tilstrekkelig (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). Barneverntjenestens innsats bygger på prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og minste inngreps prinsipp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). Av disse er det førstnevnte prinsipp som er overordnet og utgjør hovedgrunnlaget for barnevernets virksomhet. Barneverntjenestens arbeid og samfunnsoppdrag er regulert i lov om barneverntjenester fra 1992, som for tiden er i en fornyingsprosess (Regjeringen, 2020).

1.4 Oppgavens oppbygning

Innledningsvis har jeg redegjort for valg av tema og dets relevans innen fagfeltet. Jeg har også presentert problemstillingen min og hvilke avgrensinger jeg har gjort, fulgt av en begrepsavklaring. Videre vil jeg gjøre rede for metodekapitlet, hvor jeg presenterer metodisk tilnærming i oppgaven. Her vil jeg også redegjøre for hvordan jeg har funnet forskningslitteraturen, før jeg presenterer litteraturutvalget mitt, etterfulgt av et avsnitt om hvordan jeg har kritisk vurdert dem. I teoridelen av oppgaven vil jeg belyse ulike relevante teoretiske perspektiver. Deretter kommer analysedelen, hvor jeg vil presentere sentrale tematikker fra forskningslitteraturen. Disse vil jeg deretter benytte meg av i oppgavens påfølgende drøftingsdel, hvor jeg vil bruke forskning og teori for å besvare problemstillingen. Til sist følger et avsluttende avsnitt, hvor jeg vil sammenfatte de viktigste poengene, og diskutere oppgavens implikasjoner for praksis.

2.0 Metode

Ifølge Dalland (2020, s. 53) handler metode om hvordan kunnskap skal fremskaffes eller etterprøves. Metodevalget avhenger i stor grad av hvordan problemstillingen best kan besvares, og er et sentralt verktøy for datainnsamling (Dalland, 2020, s. 53-54). Min valgte metodiske tilnærming er litteraturstudie. En litteraturstudie tar utgangspunkt i et forskningsspørsmål, og hensikten er å svare på dette spørsmålet ved hjelp av å søke etter, vurdere og analysere relevant litteratur på en systematisk måte (Aveyard, 2018, s. 2). For problemstillingen jeg har valgt ville det gjerne vært ideelt å ta i bruk kvalitative metoder som eksempelvis dybdeintervju eller deltakende observasjon. Jeg tenker imidlertid at dette vil være uoppnåelig grunnet tidsmessige begrensninger og den pågående pandemisituasjonen.

Det finnes imidlertid et rikt utvalg av forskning på temaet, og jeg opplever derfor at litteraturstudie er en passende metodisk tilnærming.

Litteraturstudien vil i hovedsak ta utgangspunkt i forskningslitteratur basert på kvalitativ forskning, men noe av litteraturen er også basert på kvantitativ metode. Kvalitative metoder har som mål å registrere opplevelser og mening, mens kvantitative metoder søker å registrere målbare enheter som kan tallfestes eller måles (Dalland, 2020, s. 54). Da jeg ønsker å finne ut av opplevelser og meninger knyttet til utfordringer basert på kulturelle forskjeller i samarbeidet mellom barneverntjenesten og etniske minoriteter, anser jeg kvalitative tilnærminger som mest relevante.

2.1 Innhenting av litteratur

Forskningen jeg har valgt å ta utgangspunkt i er litteratur basert hovedsakelig på kvalitativ forskning, hvor noe data unntaksvis også er innhentet gjennom kvantitative metoder. Dette vil komme frem under «funn» for den litteraturen det gjelder. Jeg har gjennomført en rekke litteratursøk hvor jeg har tatt i bruk søkemotorene Oria, Idunn, Google Scholar og SocIndex. Jeg har også benyttet meg av nettbiblioteket til Bufdir. Når det gjelder søkeord har jeg brukt ordene «etnisk minoritet», «minoritetsetnisk», «innvandrere», «barnevern», «kulturalisering», «kultursensitivitet», «kulturkompetanse», «foreldreskap», «minoritet» og «majoritet» i ulike kombinasjoner. På SocIndex fant jeg én av de utvalgte engelskspråklige forskningsartiklene gjennom søket «ethnic minorities and child protective services or CPS or child welfare services». Ellers har jeg benyttet snøballmetoden, hvor jeg har gjennomgått referanselistene i artikler og slik funnet ny aktuell litteratur (Dalland, 2020, s. 151). Snøballmetoden har vært mest fruktbar, da litteraturen i stor grad har formet veien videre, og jeg har brukt mye tid på å utforske referanser jeg har opplevd som interessante underveis. Litteratursøk har slik sett vært et godt virkemiddel for å starte prosessen, men utvalget jeg endte opp med var i stor grad litteratur jeg fant via referanser.

2.2 Kildekritikk

For å kritisk vurdere litteraturens kvalitet har jeg stilt spørsmål angående kildenes gyldighet og holdbarhet (Dalland, 2020, s. 153). Sentrale fokusområder har da vært hvilken type tekst litteraturen er, hvem som har skrevet det, hvem målgruppen er, hva formålet er, og når det er publisert. For å sikre at funnene er troverdige har jeg utelukkende valgt forskningsartikler publisert i fagfellevurderte tidsskrift. Dette har jeg kontrollert ved å søke opp de aktuelle tidsskriftene i Norsk Senter for Forskningsdatas register over vitenskapelige publiseringskanaler (NSD, 2021). I tillegg har jeg valgt å benytte en rapport fra NOVA, en etablert og anerkjent forskningsinstitusjon tilknyttet OsloMet (NOVA, u.å.). Rapporten er utarbeidet på bestilling og i samarbeid med Bufdir (Aarset & Bredal, 2018, s. 3). Dette er faktorer som kan virke underbyggende for litteraturens pålitelighet, da Bufdir og NOVA anses som seriøse aktører. Litteraturutvalget er i tillegg publisert av etablerte og anerkjente forskere og profesjonsutøvere som også har publisert ytterligere forskning innen feltet.

Jeg har forsøkt å hovedsakelig oppsøke primærlitteratur, men to av kildene i litteraturutvalget er basert på analyser av dokumentasjon, som gjør dem til sekundærkilder. Sekundærlitteratur har gjennomgått fortolkninger og bearbeidelse hvor man kan risikere at det opprinnelige perspektivet har endret seg, noe det er viktig å være bevisst på (Dalland, 2020, s. 152). Dalland (2020, s. 155) poengterer viktigheten av oppdatert kunnskap innen fagfelt som stadig utvikler seg. Dette har jeg vært opptatt av i utvalget av litteratur, og jeg har derfor valgt å ta for meg forskning publisert etter 2010, for å sikre at resultatene ikke er utdaterte. I det følgende vil jeg presentere de ulike kildene, deres metodiske tilnærminger, og vurdere deres relevans for problemstillingen.

2.3 Aktuell forskning

2.3.1 Kilde 1

«'We have very different positions on some issues': how child welfare workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families'»

Forskningsartikkel av Katrin Kriz & Marit Skivenes. Den ble publisert i *European Journal of Social Work* i 2010, og har til hensikt å sammenlikne hvordan norske og engelske barnevernsarbeidere opplever og håndterer kommunikasjonsproblemer som bunner i kulturforskjeller i møtet med minoritetsetniske familier. Studien har et kvalitativt

forskningsdesign, og tar utgangspunkt i semistrukturerte dybdeintervjuer med 53 barnevernsarbeidere, hvorav 28 var norske og 25 var engelske. Jeg anser at det komparative blikket på betydningen av kulturelle faktorer tilbyr en nyttig dimensjon til oppgaven.

2.3.2 Kilde 2

«*Social work in a multicultural society: New challenges and needs for competence*»

Forskningsartikkel skrevet av Bente Puntervold Bø, og publisert i *International Social Work* i 2015. Hensikten med artikkelen er å kartlegge hvilke utfordringer sosialarbeidere som arbeider med etniske minoritetsfamilier opplever i møtet med etniske minoriteter, og hvilke behov som eksisterer for kompetanse knyttet til dette. Artikkelen er basert på et kvantitativt spørreskjema utfyllt av 50 sosialarbeidere, med påfølgende kvalitativt dybdeintervju av en mindre gruppe. Artikkelen er todelt; den første delen presenterer resultatene fra spørreskjemaet og dybdeintervjuet, som er fokusert rundt hvilke utfordringer sosialarbeiderne opplever i sosialt arbeid med etniske minoriteter. Den andre delen tar opp hvordan studieinstitusjonene bedre kan forberede studentene på flerkulturelt sosialt arbeid. Jeg anser denne forskningsartikkelen som et sentralt bidrag til oppgaven min, da den påpeker de mest sentrale utfordringene som oppstår i møtet mellom sosialarbeidere og etniske minoritetsfamilier. Artikkelen fokuserer også på majoritets- og minoritetsaspektet i tilknytning til kultur, som er svært relevant for problemstillingen.

2.3.3 Kilde 3

«*Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter*»

Rapport signert Monica Five Aarset og Anja Bredal fra Velferdsforskningsinstituttet NOVA, publisert i 2018 på bestilling fra Bufdir. Rapporten er basert på et prosjekt om barneverntjenestens og fylkesnemndas håndtering av omsorgsovertakelsessaker i minoritetsetniske familier. Prosjektets datamateriale består av vedtak og saksmapper fra fylkesnemnda, som er analysert både kvalitativt og kvantitativt. Rapporten er svært omfattende, og jeg derfor valgt å fokusere på kapittel 4, 9 og 12. Disse tar for seg henholdsvis hvordan minoritetsetniske foreldres omsorgskompetanse ble kartlagt og vurdert, hvordan kultur ble trukket inn i barnevernets dokumentasjon og vurderinger, samt avsluttende diskusjoner og anbefalinger. Rapporten gir gode beskrivelser av hva som

vektlegges i vurderinger av omsorgskompetanse, samt kulturens plass i tolkninger og vurderinger, som er svært nyttig for problemstillingen jeg har valgt.

2.3.4 Kilde 4

«Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne: innspill og veiledning for barnevern, sakkyndige og rettens aktører»

Forskningsartikkel skrevet av Judith van der Weele og Elwira Magdalena Fiecko, publisert i *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* i 2020. Forfatterne forsøker å avdekke mulige feilkilder i omsorgsvurderinger av minoritetsfamilier som et bidrag for å kunne sikre etterprøvbarehet i praksis. Artikkelen tar utgangspunkt i kvalitativ analyse av sakkyndige utredninger av barnevernssaker, og bruker eksempler fra disse for å illustrere hvordan vurderinger av omsorg i minoritetsfamilier kan påvirkes av kulturelle feilkilder. Jeg vurderer denne som nyttig for oppgaven fordi den eksemplifiserer hvordan kulturaspektet kan føre til beslutninger som ikke nødvendigvis ivaretar familien på en helhetlig og kultursensitiv måte.

2.3.5 Kilde 5

«God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandlers og foreldres erfaringer»

Forskningsartikkel fra 2012, skrevet av Marte Knag Fylkesnes og Marit Netland, og publisert i *Tidsskriftet Norges Barnevern*. Artikkelen undersøker hvilke faktorer som kjennetegner godt samarbeid mellom saksbehandlere i barnevernet og etniske minoritetsfamilier. Den bygger på en kvalitativ tilnærming med halvstruktureerte intervjuer med seks minoritetsforeldre og deres saksbehandlere, hvor begge parter opplever samarbeidet som vellykket. I intervjuene kommer det frem hvilke faktorer ved samarbeidet som gjorde at det opplevdes positivt fra begge sider, og hvorvidt kulturforskjeller er fremtredende i samarbeidet. Sistnevnte faktor vurderes spesielt som et nyttig element for oppgaven, da jeg har valgt å fokusere spesifikt på kulturelle forskjeller som et utfordrende aspekt. Etersom studien tar utgangspunkt i både sosialarbeidernes og familienes opplevelser tilbyr den også et annerledes og viktig perspektiv til oppgaven, hvor også foreldrenes erfaringer kommer frem.

2.4 En metodisk refleksjon

Dalland (2020, s. 60) poengterer viktigheten av å redegjøre for egen førforståelse av et fenomen, for å bevisstgjøre seg selv og eventuelle lesere om hvilke fordommer som eksisterer før undersøkelsesprosessen påbegynnes, da disse bevisst eller ubevisst kan forme prosessen. Mine fordommer om temaet er basert på en hypotese om at kulturelle forskjeller skaper utfordringer i sosialt arbeid med etniske minoriteter, og at dette kan føre til en forskjellsbehandling av minoritetsetniske familier i barnevernet. Jeg ser for meg at kulturelle forskjeller ofte får «skylden» når det oppstår kommunikasjonsutfordringer mellom saksbehandlere og deres minoritetsetniske klienter. Dette er inntrykk jeg har fått gjennom medieoppslag, og til dels gjennom undervisning på studiet. Jeg er imidlertid åpen for at denne førforståelsen kan endres, og at det kan vise seg å være komplekse årsakssammenhenger i spill.

I arbeidet med oppgaven, og da spesielt litteratursøksprosessen, har jeg reflektert over at forskning som omhandler barnevernets møte med etniske minoriteter er svært tilgjengelig. Forskning som tar utgangspunkt i minoritetsetniske familiers opplevelser av møtet med barnevernet, er imidlertid mer utfordrende å finne. Fra et minoritets-/majoritetsperspektiv kan dette være verdt å reflektere over, da det kan tyde på at det i hovedsak er sosialarbeidernes majoritetsperspektiv som blir representert innen akademia. Dette kan bidra til å skape et ensidig bilde av situasjonen. Etersom litteraturutvalget mitt i hovedsak er studier fra sosialarbeidernes perspektiv kan dette føre til at viktige sider ved relasjonen mellom sosialarbeidere og etniske minoritetsforeldre ikke blir belyst.

3.0 Teori

I denne delen vil jeg presentere teori som er sentral for problemstillingen min, og for feltet jeg utforsker. Jeg ønsker med det første å redegjøre for ulike tilnærminger til kultur. Deretter kommer jeg inn på kulturkompetanse og kultursensitivitet, før jeg til slutt tar for meg dikotomien minoritet/majoritet, som en overordnet og styrende mekanisme som har betydning for relasjonen mellom sosialarbeidere i barnevernet og minoritetsetniske klienter.

3.1 Tilnærminger til kultur

Som tidligere nevnt er kulturbegrepet vanskelig å definere. Rugkåsa et al. (2017, s. 26) karakteriserer kultur som noe samfunnskapt og tillært, som vedlikeholdes og endres gjennom menneskelig samhandling. Kultur er både statisk og dynamisk, da det inneholder stabile elementer som ikke endres over tid, samtidig som kulturer kontinuerlig utvikles gjennom tilføring av ny kunnskap, synspunkter og verdiendringer (Schifloe, 2003, s. 131). Fra fødselen av sosialiseres vi inn i samfunnets kultur, og tilegner oss slik gjeldende normer og verdier, som videre utgjør grunnlaget for våre handlingsmønstre (Rugkåsa et al., 2017, s. 26). Gjennom sosialiseringen lærer man å mestre samfunnets kulturelle koder, som handler om hvordan å forholde seg til kulturelt betingede forventninger fra omgivelsene knyttet til atferd, verdier og holdninger (Schifloe, 2003, s. 152-153). For utenforstående som ikke har gjennomgått den samme sosialiseringen kan kulturelle koder være utfordrende å forstå, noe som kan gjøre det vanskelig å få innpass.

Aarset og Bredal (2018, s. 129-130) presenterer fire ulike tilnærminger til kulturhensyn i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet; 1) *Kulturhensyn som aksept for forskjell* – som handler om å tolke og vurdere atferd ut fra foreldrenes kulturelle bakgrunn, og legitimere denne basert på at det gir mening for dem, i deres kulturelle kontekst. 2) *Kulturhensyn som dårligere standard* – som fortolker og vurderer alle barn i en norsk kontekst, og med en norsk standard på omsorg. 3) *Kulturhensyn som analytisk blikk* – hvor kultursensitivitet og kulturkompetanse anses som sentrale virkemidler for å skape forståelse, og hvor kulturelt forskjellige omsorgsuttrykk kan aksepteres på grunnlag av at de er gode nok. 4) *Kulturalisering* – hvor kulturelle forklaringer brukes for å fortolke og forstå familiers problemer.

Etnosentrisme og kulturrelativisme er sentrale posisjoner når det kommer til å møte andre kulturer, og som representerer ytterkanter som de ovennevnte tilnærmingene faller innenfor. Ifølge Eriksen og Sajjad (2020, s. 48) handler etnosentrisme om å benytte egen kultur som en målestokk som man vurderer andre kulturers verdier og skikker ut ifra, uten å være i stand til å betrakte dem på deres egne premisser. Det kan bli en potensiell fallgruve for sosialarbeidere dersom de benytter majoritetssamfunnets kulturelle normer og verdier som standard i møtet med minoriteter. Kulturrelativisme er motsetningen til etnosentrisme, og handler om å tolke og forstå andre kulturer i deres egen kontekst. Rendyrket kulturrelativisme vil imidlertid være preget av aksept for alle handlinger og holdninger, dersom det oppleves som meningsfylt for dem som utfører dem, uten å ta stilling til moralitet (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 48).

3.2 Kulturkompetanse og kultursensitivitet

Kulturkompetanse og kultursensitivitet er begreper som brukes mye om hverandre, og som er tett tilknyttet hverandre. Begge begrepene handler om å møte mennesker med en annen kulturell bakgrunn, men det kan være hensiktsmessig å skille dem og forklare dem hver for seg, da begrepene har noen ulike aspekter ved seg (Holm-Hansen et al., 2007, s. 51).

Kulturkompetanse handler om tilegnelsen av konkret kunnskap tilknyttet andre kulturer, som hvordan ulike etniske grupper organiserer seg i familiestrukturer, deres kulturelle, politiske og religiøse preferanser, samt hvordan de forholder seg til ulike livsfenomener som eksempelvis sykdom og alderdom (Qureshi, 2005, s. 269).

Mens kulturkompetanse handler om konkret kunnskap, er kultursensitivitet mer konsentrert rundt holdninger og arbeidsmåter (Holm-Hansen et al., 2007, s. 51). Kultursensitivitet handler om å innta en åpen og undersøkende holdning, hvor en forsøker å finne og fokusere på likheter, og å forstå den andre fra dens eget perspektiv. Gjennom å opptre kultursensitivt er man også opptatt av å skille mellom det kulturspesifikke, det allmenne og det unike (Qureshi, 2005, s. 270).

3.3 Majoritets- og minoritetskategorier

For å kunne forstå møtet mellom barneverntjenesten og etniske minoriteter er det nødvendig å ikke bare rette oppmerksomheten mot minoritetene, men også mot majoriteten og relasjonen mellom de to kategoriene. Minoritet og majoritet er relative begreper, som bare eksisterer i relasjon til hverandre (Eriksen & Sajjad, 2020, s. 77). Som tidligere nevnt er ikke kultur noe som tilhører «de andre», også majoriteten har kultur - på tross av at denne ofte blir tatt for gitt (Rugkåsa et al., 2017, s. 26). Maktaspektet er uløselig knyttet til majoritets- og minoritetskategoriene, da majoriteten innehar makt til å definere normalitet, og minoriteter ofte må tilpasse eller innordne seg etter majoritetsdefinerte normer og regler.

Gjennom å definere minoriteter basert på kulturelle trekk som ikke samsvarer med majoritetens verdigrunnlag og normer kan det oppstå en kategorisering av «oss» og «de andre» (Rugkåsa et al., 2017, s. 28-30). Kategorisering er en mekanisme for systematisering av virkeligheten gjennom inndeling i sosiale kategorier - et menneskelig fenomen som har eksistert gjennom alle tider (Skytte, 2019, s. 15-16). Denne inndelingen gjør mennesket i stand til å fungere effektivt i samfunnet, men kan også føre med seg uheldige konsekvenser. Mennesker har en tendens til å situasjonsforklare atferden til dem man identifiserer som tilhørende samme kategori som en selv, og å egenskapsforklare atferden til dem man plasserer i en annen kategori (Skytte, 2019, s. 16-17). Kategorisering fokuserer ofte på generaliserte stereotyper om «de andre», som kan føre til at man fremfor å møte mennesker individuelt forholder seg til forventninger til den kategorien man forbinder vedkommende med (Skytte, 2019, s. 17).

Barnevernet er en representant for majoritetssamfunnet, og det er majoritetens verdier og normer som avgjør grensene for normalitet (Rugkåsa et al., 2017, s. 30). Dermed arbeider sosialarbeidere i barnevernet etter majoritetens normative forestillinger knyttet til hva som er god barneoppdragelse og godt foreldreskap. På denne måten utøver altså sosialarbeidere i barnevernet makt, både legitim makt gjennom sitt mandat som fordeler av ressurser, og symbolsk makt i kraft av å tilhøre majoritetskategorien, som gir dem definisjonsmakt til å sette grenser for normalitet (Rugkåsa et al., 2017, s. 28-29).

4.0 Analyse av forskningslitteratur

Basert på forskningslitteraturen jeg har valgt ut har jeg benyttet en tematisk analyse for å få oversikt over funnene mine (Aveyard, 2018, s. 141). Denne metoden handler om å identifisere temaer basert på det som kommer frem i resultats- og diskusjonsdelene av forskningslitteraturen, og å sammenligne disse med hverandre for å finne eventuelle likheter og forskjeller (Aveyard, 2018, s. 141-145). Jeg vil nå ta for meg noen overordnede hovedtematikker jeg har identifisert, som tematiseres og problematiseres i forskningslitteraturen, og som er svært relevante for problemstillingen. Disse har jeg valgt å kalle «majoritets- og minoritetskategorier» og «kulturelle forskjeller som utfordring».

4.1 Majoritets- og minoritetskategorier

Utfordringer relatert til tilhørighet innen majoritets- og minoritetskategorier er et tema som nevnes hyppig i litteraturutvalget. Kriz og Skivenes (2010, s. 10) fant at engelske sosialarbeidere var opptatt av hvordan de etniske minoritetsfamiliene oppfattet dem, og uttrykte bekymring knyttet til at familiene skulle føle at de ble påtvunget «hvite» kulturelle verdier. De norske informantene delte på sin side ikke denne bekymringen knyttet til kulturell undertrykkelse. Bø (2015, s. 569) registrerte at det blant informantene hennes var et gjennomgående fokus på «de andre». Hun mener det er viktig å bevisstgjøres egne kulturelle forutinntattheter og hvordan disse påvirker forståelsen av utfordringene til minoritetsetniske klienter. Videre poengterer hun viktigheten av kritisk refleksjon rundt vestlige kulturelle ideologier knyttet til familieliv, barneoppdragelse og kjønnsroller, som ofte blir tatt for gitt (Bø, 2015, s. 569).

Aarset og Bredal (2018, s. 65) finner at vurderinger av etniske minoritetsforeldres omsorgsevne ofte vektlegger tilknytningsteoretiske faktorer som eksempelvis foreldrenes manglende evne til å verbalt reflektere over barnets behov, og beskrive dem på en emosjonell måte. Dette er kulturelt normative forventninger som kan være krevende å møte for foreldre som ofte er lavt utdannet, har en utfordrende økonomisk situasjon, ikke mestrer norsk og har en annerledes bakgrunn med hensyn til oppdragerstil og familiekultur (Aarset & Bredal, 2018, s. 65). Også Van der Weele og Fiecko (2020, s. 130-132) tematiserer omsorgsvurderinger hvor foreldres mangel på verbale beskrivelser og emosjonell omsorg

benyttes som begrunnelser. Videre argumenterer de for at innvandrere oppfordres til en ensidig tilpasning til det «norske», hvor begrepet «integrering» brukes med den skjulte betydningen av assimilering. Forfatterne poengterer viktigheten av å reflektere over maktaspektet, og bevisstgjøres at majoritetssamfunnets holdninger påvirker den enkelte profesjonsutøvers faglige vurderinger (Van der Weele & Fiecko, 2020, s. 140). Fylkesnes og Netland (2012, s. 225-226) fant at viktige faktorer som var avgjørende for godt samarbeid mellom sosialarbeidere og etniske minoritetsforeldre var å ta foreldrenes ønsker og behov på alvor, å være tilgjengelig, og å gi informasjon på en forståelig og åpen måte. Forfatterne mener at saksbehandlerne gjennom disse tilnærmingene fikk et verdifullt innsyn i foreldrenes virkelighetsforståelse (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 232).

4.2 Kulturelle forskjeller som utfordring

En annen gjenganger i forskningslitteraturen er at kulturelle forskjeller brukes som årsak for kommunikasjons- og samarbeidsproblemer mellom barnevernet og etniske minoriteter. Dette kommer frem i Kriz og Skivenes' artikkel som sammenlikner norske og engelske sosialarbeideres oppfatninger av samarbeid med etniske minoritetsfamilier. Her nevnte 25 av 28 norske sosialarbeidere kulturelle forskjeller som årsak for kommunikasjonsutfordringer, mens 20 av 25 engelske sosialarbeidere kunne melde om det samme (Kriz & Skivenes, 2010, s. 9). De fant også at halvparten av de norske sosialarbeiderne mente at minoritetsetniske familier har en misforstått oppfatning av den norske velferdsstaten og har lite tillit til offentlige myndigheter, og da spesielt til kvinnelige sosialarbeidere. For å møte denne utfordringen inntar norske sosialarbeidere rollen som «cultural instructors», som primært fokuserer på å forklare og skape forståelse rundt barnevernets rolle, barns rettigheter, og sosialarbeidernes funksjon (Kriz & Skivenes, 2010, s. 13). Engelske sosialarbeidere, til sammenlikning, karakteriseres som «cultural learners», som møter etniske minoriteter med nysgjerrighet og et ønske om å lære og forstå deres kulturelle verdier og praksiser (Kriz og Skivenes, 2010, s. 9).

Også Bø (2015, s. 565) presenterer ulike kulturelle koder knyttet til atferd og referanserammer som en fremtredende utfordring presentert av sosialarbeidere. Hun problematiserer videre sosialarbeidernes tendens til å være lite forståelsesfulle overfor

minoritetsforeldrenes ønsker og behov, og deres manglende bevissthet rundt det faktum at deres forståelser av barnevern baseres på vestlige ideologier (Bø, 2015, s. 570). Aarset og Bredal (2018, s. 130) fokuserer i sin rapport på vektleggingen av kultur i omsorgsvurderinger, og hvorvidt eventuell bruk av kulturforklaringer har en formidlende, nøytral eller skjerpene effekt. I rapporten kommer det frem at kulturalisering ikke er fremtredende i vurderingene, men at det heller er et oppsiktsvekkende fravær av bevissthet rundt det kulturspesifikke (Aarset & Bredal, 2018, s. 132).

Van der Weele og Fiecko (2020, s. 128) tar også for seg omsorgsvurderinger, og går inn på spesifikke gjengående tematikker karakterisert av mangelfull kulturell kompetanse. Et eksempel på dette er vurderinger hvor det fokuseres på at foreldre ikke klarer å delta i lek med barnet (Van der Weele & Fiecko, 2020, s. 131). Foreldres deltakelse i barnets lek regnes som relasjonsbyggende og utviklingsstøttende i den norske kulturen. Dette er imidlertid ikke en naturlig samspillsform i alle land, og for noen foreldre kan det oppleves fremmed og ukomfortabelt. Å ha lek i fokus under samspillsobservasjoner kan derfor gi et unyansert bilde av den faktiske omsorgssituasjonen. Informantene til Fylkesnes og Netland (2012, s. 230) mente at saksbehandlerne i deres utvalg tok hensyn til kulturelle forhold. I denne «beste praksis»- studien blir kultur ikke definert som noe problematisk. Begrepet «kulturforskjeller» ble i liten grad tatt i bruk, og kulturaspektet fikk svært liten betydning (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 231).

5.0 Drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg bruke forskningslitteraturen og teorien jeg har presentert til å svare på problemstillingen; «Hvordan vektlegges kultur i møtet mellom barneverntjenesten og etniske minoritetsforeldre?» For å kunne svare på dette kan det være nyttig å forstå hvordan majoritets- og minoritetsdikotomien preger møtet mellom barnevernet og etniske minoritetsfamilier, da barnevernet og minoriteter representerer hver sine kategorier. Jeg vil også undersøke vektlegging og betydning av kultur i dette møtet, og drøfte hvordan sosialarbeideres egne kulturelle tilnærminger farger deres møte med etniske minoriteter.

5.1 Majoritets- og minoritetskategorier

Barneverntjenesten er en representant for majoritetssamfunnet, bygget på tradisjonelle norske normer og verdier. For å bedre forstå hvordan majoritets- og minoritetskategoriene kan påvirke barneverntjenestens møte med etniske minoritetsfamilier kan det derfor være nyttig å undersøke hvilke holdninger majoritetsbefolkningen har til etniske minoriteter. Mens 72% av majoritetsbefolkningen er helt eller nokså enig i at innvandrere beriker det kulturelle livet i Norge, er det samtidig 42% som er helt eller nokså enig i at innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig (Statistisk sentralbyrå, 2020). Disse holdningene gjenspeiler den norske velferdsstatens ideologi om at likeverd og universelle rettigheter kan oppnås gjennom homogenitet (Rugkåsa, 2014, s. 67) Dette innebærer imidlertid også et krav om at annerledeshet skal normaliseres og tilpasses majoritetens dominerende normer og forventninger. Sosialarbeidere har som tidligere nevnt både legitim og symbolsk makt (Rugkåsa et al., 2017, s. 28-29). Den symbolske maktutøvelsen er et resultat av sosialarbeideres tilhørighet til majoritetssamfunnet, og dette gir som tidligere nevnt definisjonsmakt til å definere grensene for normalitet (Rugkåsa et al., 2017, s. 29-30). Dette kan ses i sammenheng med Bredal og Aarsets (2018, s. 129) tilnærming *kulturhensyn som dårligere standard*, som nevnt i teoridelen. Ved å benytte de majoritetsdefinerte grensene for normalitet i møtet med etniske minoriteter tar man utgangspunkt i omsorg i norsk kontekst og etter en norsk standard. En slik ukritisk praksis vil ikke ta hensyn til at det finnes ulike kulturelle omsorgstiler og kulturspesifikke utfordringer.

5.1.1 «Oss» og «de andre»

Som nevnt i teoridelen er det å kategorisere mennesker basert på kulturelle kjennetegn som ikke tilsvarer majoritetens en mekanisme som skaper en inndeling i kategoriene «oss» og «de andre». Denne inndelingen antyder at den ene kategorien er på «innsiden», mens den andre er på «utsiden» (Berg, 2015, s. 254). Dette kan følgelig skape en følelse av avmakt for den minoritetsetniske befolkningen (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 310). Bø (2015, s. 569) finner i sin studie at sosialarbeiderne har et gjennomgående fokus på «de andre», hvor de etterlyser mer kunnskap om familieliv, oppdragerstil, religion og forståelse av helse og sykdom. Hun mener imidlertid at det bør være et større fokus rundt egne kulturelle forutinntattheter, og hvordan sosialarbeidernes vestlige verdi- og kunnskapsgrunnlag påvirker deres forståelse av minoritetsetniske foreldres situasjon (Bø, 2015, s. 569). Også

Rugkåsa et al. (2017, s. 26) problematiserer denne tendensen innen sosialt arbeid til å oppfatte kultur som noe «de andre» har, og ta egen kultur for gitt. Ifølge Bø (2015, s. 569) er det nødvendig å kritisk reflektere rundt egne vestlige kulturelle ideologier, som familieliv, barneoppdragelse og kjønnsroller. Som tidligere nevnt er kultur samfunnsskapt og tillært, og noe vi sosialiseres inn i (Rugkåsa et al., 2017, s. 26). Det er altså ingen «standard» for kultur, og dette er det viktig å være bevisst på og å reflektere rundt i møtet med andre kulturer.

Kriz og Skivenes (2010, s. 10) fant en sentral forskjell i hvorvidt norske og engelske sosialarbeidere problematiserte sin majoritetstilhørighet. Flere av de engelske informantene uttrykte bekymring knyttet til at etniske minoritetsforeldre skulle assosiere barneverntjenesten med kulturell undertrykkelse. De fryktet at klientene skulle føle at de ble påtvunget «hvite» majoritetsverdier, da dette kunne skape mistillit og forsterke den asymmetriske maktrelasjonen (Kriz & Skivenes, 2010, s. 10-11). Dette ble imidlertid ikke nevnt som en bekymring av noen av de norske sosialarbeiderne. Dette kan skyldes at det er ulikheter i velferdspolitikken, som at det norske barnevernet har en bred behovsrettet praksis, mens det engelske har et mer spisset fokus på misbruk (Kriz & Skivenes, 2010, s. 15-16). Funnet kan allikevel vitne om at de engelske sosialarbeiderne er mer bevisste rundt egen posisjon og kulturelle utgangspunkt enn de norske.

Van der Weele og Fiecko (2020, s. 140) er også opptatt av kulturell selvrefleksjon, og viktigheten av å bevisstgjøres makten som ligger i samfunnets holdninger til migrasjon, innvandring og assimilering. Disse holdningene vil i høy grad påvirke profesjonsutøverens vurderinger. Forfatterne problematiserer også tendensen til at integrering blir assosiert med en ensidig tilpasning til den norske kulturen; assimilering (Van der Weele & Fiecko, 2020, s. 140). Integrering handler i utgangspunktet om gjensidig tilpasning mellom majoritet og minoritet (NOU 2011: 14, s. 28). Begrepet har imidlertid blitt et politisk virkemiddel, og brukes ofte for å beskrive hvordan minoritetsbefolkningen kan inkluderes i majoritetssamfunnet på lik linje med majoriteten (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 310). Denne tankegangen kan være med på å styrke det asymmetriske maktforholdet, da ansvaret for integrering havner hos minoritetene, som må tilpasse seg den dominerende kulturen.

5.1.2 «Vestlige» forståelser av omsorgspraksis

Barnevernet er som nevnt en representant for majoritetssamfunnet, styrt av overordnede kulturelle normer og verdier når det kommer til hva som er god omsorg, god barndom og godt foreldreskap (Skytte, 2019, s. 276). I Norge vurderes omsorg i stor grad ut fra utviklingspsykologiske tilnærminger, vurdering av foreldrefunksjoner, tilknytning og samspill mellom foreldre og barn (Rugkåsa et al., 2017, s. 36). Dette kommer til uttrykk både i Aarset og Bredals rapport om omsorgsovertakelser og etniske minoriteter, og i Van der Weele og Fieckos gjennomgang av omsorgsvurderinger.

Aarset og Bredal (2018, s. 178) fant at det i kartlegging og vurdering av foreldres omsorgskompetanse var et dominerende fokus på tilknytningsteoretiske perspektiver og et lite eller ikke-eksisterende fokus på det kulturelle aspektet. Et eksempel de viser til er hvordan følelsesuttrykk og emosjonelle reaksjoner vektlegges, og hvor formuleringer som «flate mødre» brukes for å beskrive det saksbehandleren oppfatter som lite emosjonell respons (Aarset & Bredal, 2018, s. 61). Dette kan ses i sammenheng med kategorisering, og tendensen til å egenskapsforklare de som ikke passer inn i majoritetskategorien (Skytte, 2019, s. 16). Ved å ukritisk benytte slike beskrivelser eller å problematisere mangel på emosjonalitet uten å undersøke om dette kan ha sammenheng med kulturell bakgrunn, kan man risikere at man ser dette som en «mangel» i lys av vestlige normative idealer, og definere det som en individuell egenskap ved personen. Aarset og Bredal (2018, s. 61) viser til at selvbeherskelse i noen kulturer anses som en dyd, og at å slå blikket ned tvert imot kan være et uttrykk for høflighet og respekt. Også Van der Weele og Fiecko (2020, s. 131) illustrerer hvordan omsorgspraksis vurderes uten blick på det kulturelle aspektet, hvor foreldres deltakelse i lek regnes som viktig for relasjonen dem imellom, som tidligere nevnt. Dette er et eksempel hvor normative norske omsorgspraksiser kommer til syne, og det ikke tas hensyn til at lek ikke er en naturlig del av foreldre-barn-relasjonen i alle kulturer; det er ikke universelt.

Ifølge Skytte (2019, s. 180) må sosialarbeidere vurdere tilknytningskvalitet ut fra kvaliteten i barnets tilknytningsforhold til foreldrene, og hvorvidt foreldrene er i stand til å tilby barnet et forpliktende, kontinuerlig og stabilt tilknytningsforhold. Videre påpeker hun at en vurdering av omsorgskvalitet alltid må ta hensyn til de kulturelle og samfunnsmessige

betingelsene omsorgen ytes innen (Skytte, 2019, s. 180). Ved å ta utgangspunkt i vestlige forståelser av omsorg kan man dermed risikere å undervurdere minoritetsetniske foreldres omsorgsevne på bakgrunn av dens annerledeshet heller enn dens kvalitet. Disse funnene kan tyde på at omsorgsvurderingene i stor grad baserer seg på metoder og tilnærminger som er kulturelt normative for majoritetskulturen, og som er lite egnet når det gjelder å hensynta kulturspesifikke faktorer. Van der Weele og Fiecko (2020, s. 131) påpeker at dette er et spørsmål om validitet, hvor metoder for kartlegging har begrenset relevans utover den kulturelle konteksten den er utviklet innen. Slik sett kan det å likebehandle majoritets- og minoritetsfamilier få negative konsekvenser, da det innebærer å ikke ta til betraktning at det finnes ulike former for omsorgspraksis. Det kan tenkes at en slik praksis også kan bidra til å øke avstanden mellom majoritet og minoritet, da det er forskjellene som blir vektlagt, og minoritetene blir oppfordret til å tilpasse seg til majoritetens omsorgspraksis.

5.2 Vektlegging av det kulturelle aspektet

I litteraturutvalget blir kultur vektlagt i svært ulik grad. Kriz og Skivenes (2010, s. 9), i likhet med Bø (2015, s. 565) konkluderer med at kulturforskjeller er en fremtredende årsak for kommunikasjonsutfordringer mellom barnevernet og etniske minoriteter. Fylkesnes og Netland (2012, s. 230-231) kommer i sin «beste praksis»- studie imidlertid frem til at kulturelle forskjeller ikke er et problematisk aspekt i møtet mellom saksbehandlere og minoritetsetniske foreldre. I sine gjennomgang av omsorgsvurderinger og dokumentasjon kommer også Aarset og Bredal (2018, s. 132) frem til at kultur i svært liten grad er vektlagt i vurderingene. Van der Weele og Fiecko (2020, s. 129-135) presenterer også en rekke tematikker fra omsorgsvurderinger hvor det kulturelle aspektet ikke er vektlagt. Hva skyldes disse ulike funnene? For å bedre forstå hvorfor forskere kommer frem til ulike resultater når det gjelder kulturelt fokus i møtet mellom barnevernet og etniske minoriteter kan det være hensiktsmessig å se på ulike tilnærminger til kulturhensyn.

I teoridelen presenterte jeg Aarset og Bredals fire tilnærminger til kulturhensyn; kulturhensyn som aksept for forskjell, kulturhensyn som dårligere standard, kulturhensyn som analytisk blikk og kulturalisering. De to førstnevnte tilnærmingene kan sees i sammenheng med kulturrelativisme og etnosentrisme, hvor andre kulturer tolkes henholdsvis ut fra kulturinnhaverens egen kontekst, eller ut fra sin egen kulturelle kontekst

(Eriksen & Sajjad, 2020, s. 48). Basert på Aarset og Bredals (2018, 129-139) definisjoner av disse tilnærmingene kan de tolkes som å være kulturrelativistiske, etnosentriske, kulturanalytiske eller kulturaliserende. Dette er rendyrkede kategorier, og i praksis vil de ulike tilnærmingene gjerne komme til syne i mer eller mindre grad, avhengig av konteksten. Det kan likevel være hensiktsmessig å forsøke å se de ulike forskningsbidragene i lys av disse inndelingene.

5.2.1 Kultur møter preget av etnosentrisme?

Basert på funnene i forskningslitteraturen kan det være nærliggende å anta at etnosentrisme er den av de ovennevnte tilnærmingene som kommer mest til uttrykk i store deler av forskningslitteraturen. Spesielt i litteraturen som anser kultur som et problematisk aspekt ved samarbeidet kan det trekkes linjer til en etnosentrisk holdning. Ved etnosentrisme settes som nevnt eget kulturelt utgangspunkt, med de normer, verdier og handlemåter det innebærer, i sentrum for vurderinger av andre (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 310). Bø (2015, s. 570) problematiserer informantenes manglende bevissthet rundt sosialarbeidernes vestlige majoritetstilhørighet, og det fremstod som at informantene så på eget verdigrunnlag som et universelt utgangspunkt. Et eksempel på dette var i samtaler mellom minoritetsetniske mødre og deres saksbehandlere, hvor mødre argumenterte for at deres barn ville få bedre omsorg hjemme enn i barnehage. Saksbehandlerne responderte ofte på dette med motiverende samtaler for å forsøke å få mødrene til å forstå hva som var best for barna deres (Bø, 2015, s. 570). Dette kan anses som å benytte eget normativt verdisett om at barnehage er det beste for barnet som utgangspunkt for fortolkningen av mødrenes argumentasjon.

Denne tilnærmingen, hvor sosialarbeidere forsøker å få innvandrerforeldre til å forstå det «norske» perspektivet kan ses i sammenheng med Kriz og Skivenes' funn. I sin komparative forskningsartikkel konkluderte forfatterne, som presentert i analysen, med at de norske sosialarbeiderne inntok rollen som «cultural instructors», hvor de anså det som sin oppgave å instruere minoritetsforeldrene innen det norske velferdssystemet og barnevernets oppdrag (Kriz & Skivenes, 2010, s. 13). Engelske sosialarbeidere, derimot, ble definert som «cultural learners», som forsøkte å lære om og forstå minoritetsfamiliens kulturelle verdier

og praksiser. Dette innebar å innta en åpen og ærlig holdning, hvor de var opptatt av å erkjenne egen mangel på kunnskap og å uttrykke ønske om å forstå (Kriz & Skivenes, 2010, s. 13-14). Basert på dette funnet kan det tolkes som at norske sosialarbeidere viser lite initiativ til å forsøke å forstå «de andre», og ser det som viktigere at etniske minoritetsfamilier skal forstå det norske systemet. Dette kan oppfattes som etnosentrisk ved at det norske velferdssystemet og dets normative verdigrunnlag settes i sentrum (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 310).

Som nevnt tidligere i drøftingen problematiserer Aarset og Bredal (2018, s. 178) det ensidige fokuset på tilknytningsteoretiske perspektiver i omsorgsvurderinger, som i eksemplet med «flate mødre». Van der Weele og Fiecko (2020, s. 131) tar for seg den samme problematikken, og påpeker at kartleggingsmetoder som er utviklet innen én kulturell kontekst ikke nødvendigvis er anvendbar for andre kulturelle kontekster. Basert på disse funnene kan det antas at vestlig omsorgspraksis, med tilknytningsteori i sentrum, benyttes som en målestokk som alle familier, uavhengig av kulturell bakgrunn, vurderes ut ifra. Dette kan tyde på at også disse studiene inneholder elementer av etnosentrisme.

Det er imidlertid verdt å nevne at kompleksiteten i disse barnevernssakene gjør at det ikke er hensiktsmessig å stemple praksis som «enten/eller». Tilnærmingene er som tidligere nevnt rendyrkede kategorier, og reell praksis vil gjerne inneholde elementer fra flere av de ulike tilnærmingene. Kriz og Skivenes (2010, s. 15) advarer også mot å benytte absolutte kategorier som «etnosentrisk» og «assimilering», da disse kan tilsløre den komplekse helheten.

5.2.2 Behov for en mer kultursensitiv praksis

I forrige avsnitt kommer det frem at en fellesnevner i mye av forskningslitteraturen er tilstedeværelsen av etnosentriske elementer i møtet mellom barnevernet og minoritetsetniske foreldre. I dette avsnittet vil jeg fokusere spesifikt på Fylkesnes og Netlands «beste-praksis»-studie, da dette er den eneste studien hvor samarbeidet defineres som godt, og hvor også foreldrenes stemme kommer frem. Det bør her nevnes at studien baserer seg på et relativt lite utvalg av seks samarbeid, som kan påvirke dens

representativitet, samt at det asymmetriske maktforholdet mellom saksbehandler og klient kan påvirke foreldrenes besvarelser (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 233).

Dette er altså den eneste studien hvor det kulturelle aspektet blir vurdert som uproblematisk (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 231). Forfatterne kommer frem til at en sentral årsak til dette er saksbehandlerens fremgangsmåter i samarbeidet. Disse fremgangsmåtene besto blant annet av å stille spørsmål om familiens generelle situasjon; som hvordan hverdagslivet fungerte, hvordan den økonomiske situasjonen var, og hvordan foreldrene opplevde eventuelle tiltak (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 225). Sosialarbeiderne var også opptatt av å gi foreldrene mulighet til å ta opp problemstillinger som var presserende for dem, uavhengig av om disse var relatert til barnas situasjon. Dette kunne handle om eksempelvis fordommer i majoritetsbefolkningen, rettigheter i velferdssystemet og ensomhet (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 226). Et annet sentralt aspekt var sosialarbeidernes fokus på å formidle forståelse, spesielt overfor utfordringer knyttet til det å være minoritet. Tid og tilgjengelighet beskrives også som avgjørende faktor for godt samarbeid. Saksbehandlerne tok seg tid på å hjelpe foreldrene med praktiske ting som eksempelvis å forstå innholdet i brev og å kontakte offentlige etater, og var opptatt av å tilpasse grad av tilgjengelighet til foreldrenes behov (Fylkesnes & Netland, 2012, s. 226-228).

Fylkesnes og Netland (2012, s. 232) hevder at deres analyser av undersøkelsen viser at saksbehandlerne benyttet spesifikk kunnskap om kulturforskjeller og minoritetsspesifikk kunnskap knyttet til eksempelvis diskriminering, språkutfordringer og ulike oppdragelsesstiler i deres samarbeid med foreldrene. Slik praksis kan ses i sammenheng med den tidligere nevnte tilnærmingen «kulturhensyn som analytisk blikk», hvor kulturkompetanse og kultursensitivitet er sentrale elementer. Disse begrepene handler om henholdsvis konkret kunnskap om kulturelle kjennetegn, og det å innta en åpen holdning og forstå den andre i deres kontekstuelle virkelighet, som nevnt i teoridelen (Holm-Hansen et al., 2007, s. 51).

De etnosentriske elementene identifisert i forrige avsnitt er problemstillinger som muligens kunne vært unngått dersom kultursensitivitet hadde vært integrert i praksisen. Gjennom kunnskap om kulturelle trekk, i kombinasjon med en åpen og nysgjerrig holdning kan det

tenkes at for eksempel omsorgsvurderinger kan bli gjennomført med et bredere blikk, og ikke utelukkende ta utgangspunkt i vestlige definisjoner på omsorg. Basert på dette og resultatene fra «beste-praksis»- studien til Fylkesnes og Netland kan det se ut som at kulturkompetanse- og sensitivitet er «fasiten» på god praksis i møte med etniske minoritetsforeldre.

Rugkåsa et al. (2017, s. 77-78) er imidlertid opptatt av hvilke uheldige konsekvenser kulturkompetansenkenningen kan føre til. Begrepet kulturkompetanse antyder at «de andres» kultur er noe man kan tilegne seg nøytrale kunnskaper om – som noe statisk og avgrenset. Denne tankegangen kan føre til en objektivisering av mennesker, ved at de reduseres til representanter for kulturelle kategorier, fremfor å forstås som uavhengige individer med egne særtrekk og behov (Rugkåsa et al., 2017, s. 80). Bø (2015, s. 569) poengterer videre viktigheten av å forstå at kulturkompetanse forutsetter bevissthet rundt egne kulturelle kjennetegn, og handler ikke bare om å skaffe kunnskap om andres kultur.

Det kan fremstå som at det å fokusere enten for mye eller for lite på det kulturelle aspektet kan føre til at man ikke møter individer med et helhetlig perspektiv. Ved kulturalisering vil kulturelle forklaringer kunne overskygge sentrale forhold som fattigdom og økonomisk situasjon. Ved en etnosentrisk tilnærming hvor eget kulturelt utgangspunkt brukes som en standard for vurdering, kan man risikere å gå glipp av kulturelt spesifikke forhold, som eksempelvis ulike uttrykk for omsorg. En kulturrelativistisk holdning kan derimot føre til at man ikke stiller spørsmål ved om handlinger og atferd er moralsk riktig, bare om det gir mening for dem som utfører dem i deres kulturelle kontekst. Ved kulturanalytiske tilnærminger kan man videre risikere å generalisere individer basert på akkumulert kulturell kompetanse. Disse ulike tilnærmingene har altså sine begrensninger, og det kan være krevende å navigere vektlegging av dem i praksis. Helsetilsynet (2019, s. 22) mener det er et særskilt behov for en helhetlig tilnærming i møtet med etniske minoritetsfamilier, hvor alle faktorer må tas hensyn til; eventuelle traumatiske erfaringer, oppvekst og levekårsutfordringer, samt kulturelle og språklige faktorer.

6.0 Avslutning

I denne litteraturstudien har jeg tatt for meg problemstillingen «*Hvordan vektlegges kultur i møtet mellom barneverntjenesten og etniske minoritetsforeldre?*» Dette har jeg forsøkt å finne ut av ved å fokusere på hvordan det kulturelle aspektet gjør seg gjeldende i kommunikasjon og samarbeid mellom barneverntjenestens saksbehandlere og etniske minoritetsforeldre, samt i omsorgsvurderinger og saksdokumentasjon.

Min analyse av forskningslitteraturen tyder på at det kulturelle aspektet er lite vektlagt, både i relasjonen mellom sosialarbeidere og etniske minoritetsforeldre, og i omsorgsvurderinger og saksdokumentasjon fra barnevernet og fylkesnemnda. Jeg har tolket det slik at det eksisterer elementer av etnosentrisme i møtet mellom barneverntjenesten og minoritetsetniske foreldre. Dette virker å ha sammenheng med sosialarbeideres tilknytning til majoritetssamfunnet, og at de benytter vestlige normative standarder til å vurdere omsorgspraksisen til etniske minoritetsforeldre.

Analysen indikerer også at anvendelsen av kultursensitivitet- og kompetanse kan bidra til å unngå en etnosentrisk praksis, men at også slike tilnærminger må benyttes på en kritisk måte. En mulig implikasjon av analysene i denne oppgaven kan være at en helhetlig og individuell tilnærming til familiene er hensiktsmessig. En slik tilnærming forutsetter at det kulturelle aspektet er ivaretatt, men ikke overkommunisert, samt kritisk refleksjon rundt egne majoritetskulturelle normer og verdier. Dette virker å være faktorer som kan skape gode relasjoner og godt samarbeid i møtet mellom barnevernet og etniske minoritetsforeldre.

Det er verdt å nevne at litteraturutvalget i denne litteraturstudien i stor grad er basert på sosialarbeidernes perspektiv. Dette kan skape et skjevt bilde av den reelle situasjonen, da foreldrenes perspektiv i liten grad kommer til uttrykk. Basert på mitt arbeid med denne oppgaven, og da spesielt tilknyttet innhenting av forskningslitteratur, virker det etter mitt skjønn å være et behov for mer forskningsarbeid som får frem etniske minoritetsforeldres perspektiver på møtet med barnevernet.

7.0 Referanseliste

Aarset, M. & Bredal, A. (2018). *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter: En gjennomgang av saker i fylkesnemnda*. (NOVA Rapport 5/18).

<https://fagarkivet.oslomet.no/bitstream/handle/20.500.12199/5130/Web-utgave-Omsorgsovertakelser-og-etniske-minoriteter-NOVA-Rapport-5-18-Bookmarks.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Aveyard, H. (2018). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (4. utg.). McGraw-Hill Education: Open University Press

Berg, B. (2015). Velferd og migrasjon – sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 244-258). Universitetsforlaget.

Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G. M. D., Garvik, M. & Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter: Innvandreres møte med barnevernet* (NTNU Samfunnsforskning ISBN -978-82-7570-504-2). <https://samforsk.brage.unit.no/samforsk-xmlui/bitstream/handle/11250/2451545/Myter%20og%20realiteter%20-%20bendelig.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Brodtkorb, E. & Rugkåsa, M. (2015). Utfordringer for sosialt arbeid i dag. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 299-313). Universitetsforlaget.

Bufdir. (2017, 17. juli). *Barnevernstiltak til barn med innvandrerbakgrunn*. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barnevernstiltak_blandt_barn_med_ulik_landbakgrunn/#heading29963

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal.

Bø, B. P. (2015). Social work in a multicultural society: New challenges and need for competence. *International Social Work*, 04/2015 (Volum 58), s. 562-574. <https://journals-sagepub-com.galanga.hvl.no/doi/10.1177/0020872814550114>

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7 utg.). Gyldendal.

Eriksen, T. H & Sajjad, T. A (2020). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge* (7. utg.). Gyldendal

Fylkesnes, M. K. & Netland, M. (2012). God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandleres og foreldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 04/2012 (Volum 89), s. 220-235.

https://www.idunn.no/tnb/2012/04/god_praksis_i_mte_med_etniske_minoritetsfamilier_i_barnev

Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernsaker* (Statens helsetilsyn ISBN 978-82-93595-13-7).

https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf

Holm-Hansen, J., Haaland, T. & Myrvold, T. (2007). *Flerkulturelt barnevern: en kunnskapsoversikt*. (NIBR-rapport 2007:10).

<https://fagarkivet.oslomet.no/bitstream/handle/20.500.12199/5705/2007-10.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Høydal, E. (2008, 8. oktober). *Vestlig og ikke vestlig – ord som ble for store og gikk ut på dato*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/vestlig-og-ikke-vestlig-ord-som-ble-for-store-og-gikk-ut-paa-dato>

Križ, K. & Skivenes, M. (2010). 'We have very different positions on some issues': how child welfare workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families. *European Journal of Social Work*, 13:1, s. 3-18. <https://doi.org/10.1080/13691450903135626>

NOU 2011: 13. (2011). *Bedre integrering: Mål, strategier, tiltak*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f5f792d1e2d54081b181655f3ca2ee79/nou/pdfs/nou201120110014000dddpdfs.pdf>

NOVA. (u.å.). *Velferdsforskningsinstituttet NOVA*. Oslo Met.

<https://www.oslomet.no/om/nova>

NSD. (2021). *Register over vitenskapelige publiseringskanaler*.

<https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/Forside>

Qureshi, N. A. (2005). Profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnisentrisme. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 03/2005 (Volum 2), s. 261-274. [https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tph/2005/03/profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnise ntrisme](https://www-idunn.no/galanga.hvl.no/tph/2005/03/profesjonell_kultursensitivitet_framfor_faglig_etnise_ntrisme)

Regjeringen. (2020, 14. april). *Endringer i barnevernloven vil styrke barn og foreldres rettsikkerhet*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-barnevernloven-vil-styrke-barn-og-foreldres-rettsikkerhet/id2699190/>

Rugkåsa, M. (2014). Ubehaget i det godes tjeneste. I A. Ohnstad, M. Rugkåsa & S. Ylvisaker (Red.), *Ubehaget i sosialt arbeid* (s. 62-76). Gyldendal.

Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier*. Gyldendal.

Schifloe, P. M. (2003). *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Skytte, M. (2019). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (3. utg.). Gyldendal.

Statistisk sentralbyrå. (2017). *Dårligere levekår, men likevel høy tillit og sterk tilhørighet* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/darligere-levekar-men-likevel-hoy-tillit-og-sterk-tilhorighet>

Statistisk sentralbyrå. (2019). *Slik definerer SSB innvandrere*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/slik-definerer-ssb-innvandrere>

Statistisk sentralbyrå. (2020). *Holdninger til innvandrere og innvandring* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvhold>

Statistisk sentralbyrå. (2021). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre* [Statistikk]. <https://www.ssb.no/innvbef>

Van der Weele, J. & Fiecko, E. M. (2020). Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne: innspill og veiledning for barnevern, sakkyndige og rettens aktører.

Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 02/2020 (Volum 18),
s. 126-147. [https://www-idunn-
no.galanga.hvl.no/tidsskrift for familierett arverett og barnevernrettslige sp/2020
/02/kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgse](https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tidsskrift%20for%20familierett%20arverett%20og%20barnevernrettslige%20sp/2020/02/kulturelle%20fallgruver%20i%20vurderinger%20av%20foreldrenes%20omsorgse)